

A Bibliotek norvég adatbázis a könyvtárközi kölcsönzés szolgálatában

A Bibliotek fejlesztése

1990-ben a Norvég Közös Katalógust építő 350 norvég könyvtár címanyagát tartalmazó adatbázist egyesítették további 200 NOSP-tagkönyvtár címeivel. (A NOSP az *Időszaki Kiadványok Északi/Baltikumi Közös Katalógusa = Nordic/Baltic Union Catalogue of Serials*, amely mintegy 1300 északi és baltikumi könyvtár időszaki kiadványainak állományadatait tartalmazza.) Ekkor született az a gondolat, hogy az így létrejött online kereshető Bibliotek adatbázist más célra is lehet használni, mint a címek kikeresésére. Még abban az évben bővítették az adatbázist a cikkmásolat-rendelési lehetőséggel. A rendeléseket ugyan faxon küldték, de a küldő és a kérő könyvtár címét a Bibliotek adatbázisból, a folyóirat címét pedig a SAMPER Norvég Közös Folyóirat-katalógusból vették. Az utóbbiból kapott információkat a cikk szerzőjének nevével, a cikk címével, a kötet- és lapszámmal kellett kiegészíteni. Csupán ennek az eljárásnak köszönhetően az átfutási idő a felére csökkent.

1994-ben hasonlóképpen bővítették a rendszert a könyvek kölcsönzésével, és 1996-ban a cikkmásolatok rendelésével a NOSP alapján. Az internet megjelenésével áttértek az elektronikus postára, a faxot 1999 óta levelezésre már nem használják.

A Bibliotek adatbázist más célokra is jól alkalmazták: a különböző szolgáltatások előfizetőit tartották nyilván benne, így a nyomtatott közös katalógusok mikrofilmes és CD-ROM-os változatainak, a térítés ellenében szolgáltatott *Norart* (Norwegian index to periodical articles = *norvég cikkek indexe*) és a *NOSP-on-Web* megrendelőit. (A *Norart* 2006. január 1-jétől térítésmentes lett.)

1999 márciusában az öt legnagyobb norvég könyvtári adatrendszer-szolgáltató megállapodott abban, hogy rendszereiket képessé teszik az együttműködésre. Az első lépés a hétjegyű norvég

nemzeti könyvtári azonosítószám bevezetése volt, amely könyvtári azonosítónak szerepelhet Norvégiában és a világon. Ha a számok elé írják a „NO-” jelölést, a könyvtárak nemzetközi szabványos azonosítóját kapják (*ISIL = International Standard Identifier for Libraries and Related Organizations*). A könyvtáraknak ezt az azonosító számát alkalmazzák mind az Országos Közös Katalógusban, mind NOSP-ban. A rendszer úgy működik, hogy az új adatok és a változás-bejelentések alapján az adatszolgáltatók a módosításokat éjjel végzik, és a könyvtárak minden reggel naprakész adatokkal kezdik a munkát. A Norvég Nemzeti Könyvtárban működő dokumentumszolgáltató rendszer képes arra, hogy kérésre a rendelést a többi nemzeti könyvtárhoz, vagy a kérő könyvtárhoz földrajzilag ugyanabban vagy a legközelebbi régióban lévő könyvtárba irányítsa. Az egyedi azonosító földrajzi információt is tartalmaz: ha egy könyvtár más földrajzi régióba költözik, az azonosítója meg fog változni. Ha két könyvtárat összevonnak, a kölcsönzéseket tartalmazó kódot automatikusan konvertálják az új könyvtár azonosítójába.

Célok

A Bibliotek adatbázis kialakításakor a következő célokat tűzték ki:

- tartalmazza valamennyi norvég könyvtár összes adatát, és a külföldi könyvtárközi kölcsönzési partnerek elérhetőségi adatait;
- legyen Norvégiában az összes online dokumentumszolgáltatás eszköze.

A világ minden tájáról nyilvántartásba vett felhasználók mintegy 400 norvég könyvtártól kérhetnek könyveket vagy másolatokat. A nyilvántartásba vétel egy napot igényel. A rendszerben több mint 4500 könyvtárat tartanak nyilván nemzeti könyvtári azonosítójuk alapján, ebből 2100 norvég könyvtár, 1800 a többi északi országból való, és 550 körül van a világ többi részéből.

Az adatbázis további alkalmazásai és az országos kölcsönzőjegy

A Bibliotek adatbázist eredetileg nem arra tervezték, amivé alakult. Működése alatt számos olyan elemmel bővült, amelyet a gyakorlati munka tett célszerűvé. Fejlesztését a napi munka mellett vagy után végezték, az intézmények saját költségvetésükből – külön támogatás nélkül – finanszírozták.

A Bibliotek adatbázis minden éjjel elküldi a naprakész információkat az *Aleph*, a *Bibliofil*, a *Bibsys*, a *Micromarc* és a *Tidemann* könyvtári rendszereknek, valamint a *Norvég Levéltári, Könyvtári és Múzeumi Hatóságnak* (*The Norwegian Archive, Library and Museum Authority*) a *Biblioteknett* és a *Kulturnett* hálózatban való használatra. Néhány könyvtár saját levelező vagy csomagcímző rendszerére kapja a módosításokat.

A könyvtári állományok országon belüli elérhetőségéhez a következő lépés a *NILL* formátum bevezetése volt. Ez egy XML-ben írt szabványos formátum, amelyet a különböző rendszert használó könyvtárak közötti dokumentum-megrendelések cserélhetőségére fejlesztettek. Ha egy könyvtár alkalmazásba vette a *NILL*-t, a Bibliotek adatbázisban egy erre a célra szolgáló e-mail cím jelenik meg a könyvtár adatai között. Ezután, ha a közös katalógusban folytatott keresés eredményeként a találati listában a *NILL*-szabványt alkalmazó könyvtár jelenik meg, ezt a könyvtár neve melletti *NILL*-logó jelzi. A logóra kattintva a könyvtár dokumentumrendelő rendszerébe lépünk; itt, ha kell, az adatokat ki lehet egészíteni. A folyamat lényegében a korábbiakhoz hasonló: a kérő és a küldő könyvtár címadatai a Bibliotek adatbázisból, a bibliográfiai információ pedig a közös katalógusból kerül a megrendelésbe.

Az országos kölcsönzőjegy alkalmazása 2005 októberében kezdődött. A cél, hogy egy idő múlva az összes közösségi pénzből fenntartott norvég könyvtárban használják. A kölcsönzőjegy minden magánszemélynek lehetővé teszi, hogy bekerüljön az országos központi kölcsönzői névjegyzékbe. Ezután az ország bármely könyvtárában kölcsön-

özhet, illetve vihet vissza könyvet. Azt is tervezik, hogy a jövőben a „falak nélküli” Norvégia Könyvtárából a könyvtárak közvetlenül az olvasó címére küldenek a kért műveket.

A nemzeti könyvtár 2003-ban felkérést kapott a *Kutató Könyvtárak Északi Szövetségétől* (*Nordic Federation of Research Libraries' Associations*), hogy az adatbázisba vigyék be az egyes könyvtárak dokumentumszolgáltatási politikáját a *Nordic ILL Facts* c. kiadvány alapján, és tartsák naprakészen a könyvtáraktól kapott adatoknak megfelelően. A feladat bonyolultabbnak bizonyult; több mint 60 mezővel kellett a könyvtárak rekordjait kiegészíteni ahhoz, hogy a dokumentumszolgáltatási politikát tartalmazó információt angolul és norvégul rögzíteni tudják. A nagy könyvtárak többségének honlapján megtalálható a könyvtárközi szolgáltatásokra vonatkozó, általában naprakész információ. Ezeknél mindössze a vonatkozó honlap urljét rögzítették. Átnézve azonban úgy találták, hogy ahány könyvtár, annyiféle felépítésű a honlapjuk. Ezért úgy döntöttek, hogy ez az információ is kerüljön be a Bibliotek adatbázisba. 2005 első félévében az összes *NOSP*-tagkönyvtárat megkérték, hogy szolgáltatási politikájukat adják meg a Bibliotek adatbázis számára. A kérésre – meglepő módon – az 1300 tagkönyvtár mindössze 10–20%-a válaszolt. Sokuknak egyáltalán nem volt ilyen információjuk, és csak az elérhetőségi adatokat helyesbítették. Pedig úgy tűnt, jó lehetőséget kínáltak a tagkönyvtáraknak, hogy az egész északi régió ilyen jellegű információi egy helyen legyenek megtalálhatók.

A könyvtárközi kölcsönzésben dolgozó munkatársaknak mindennapi munkájuk megkönnyítéséhez azt ajánlják, hogy az adatbázis címét tegyék be böngészőjükben a *Kedvencek* közé, vagy jelöljék meg *Könyvjelző*vel. A cím:

<http://www.nb.no/baser/bibliotek/english.html>.

/GAUSLA, Arne: The Norwegian „Bibliotek” database in a Nordic ILDS perspective. = *Interlending & Document Supply*, 34. köt. 2. sz. 2006. p. 57–59./

(Jáki Éva)